

การใช้วิธีการสังคมส่งเคราะห์แบบผสมผสานในการปฏิบัติการในชุมชน

บุพฯ วงศ์ไชย

คณะสังคมส่งเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิัฒนาการของวิธีการสังคมส่งเคราะห์ทุกประเภท : กำหนดของการสังคมส่งเคราะห์ที่ผสมผสาน

วิชาชีพสังคมส่งเคราะห์ในฐานะสังคมศาสตร์ประยุกต์มีจุดหมายเพื่อให้คนและสังคมสามารถปะทะสังสรรค์กันอย่างดี โดยที่คนมีความสุขสมควรแก่อัตภาพและสังคมดำเนินไปอย่างเรียบร้อย วิธีการ (Method) เพื่อบรรดุสู่จุดหมายนี้มีอยู่ ๕ วิธีการ คือ ๑. การสังคมส่งเคราะห์เฉพาะราย ๒. การสังคมส่งเคราะห์กลุ่มชน ๓. การจัดระเบียนชุมชน (ชีวะแยกออกเป็น ๓ รูปแบบการดำเนินงานคือ การพัฒนาชุมชน การวางแผนเพื่อสังคมและการปฏิบัติการเพื่อสังคม) ๔. การบริหารงานสังคมส่งเคราะห์ และ ๕. การวิจัยสังคมส่งเคราะห์ ความแตกต่างของวิธีการเหล่านี้อยู่ที่ประเภทของผู้รับบริการ (Client System) รูปแบบการดำเนินงาน คุณสมบติของผู้ให้บริการ ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการให้การบริการ กลวิธี (Strategy) การดำเนินงาน ฯลฯ เป็นต้น

กำหนดและวิัฒนาการของวิธีการสังคมส่งเคราะห์ทั้ง ๕ ประเภทนั้นมีความแตกต่างกัน และไม่พร้อมกัน โดยขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ เช่น บัญหาสังคม จำนวนของผู้ต้องการรับบริการ อุปสรรคและข้อขัดข้องในการให้การบริการและที่สำคัญที่สุดคือวิัฒนาการของศาสตร์ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ในตอนต้น ๆ สังคมส่งเคราะห์เป็นไปในรูปการกุศลซึ่งเป็นการให้ที่ปราศจากจุดหมายและหลักการ เมื่อมีบัญหาสังคมตึงเครียดมากขึ้น ผู้ต้องการรับบริการมีจำนวนมากขึ้น แต่ทรัพยากรต่าง ๆ มีจำกัดเกินกำลังความสามารถของผู้ที่ทำหน้าที่นักสังคมส่งเคราะห์ (ซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า "นักบุญ") จะสรรหาให้ได้เพียงพอ แนวความคิดเรื่องการทดสอบความต้องการ (Means Test) จึงเกิดขึ้น นี้คือจุดเริ่มต้นของหลักการการสังคมส่งเคราะห์เฉพาะรายซึ่งเป็นวิธีการที่เก่าแก่ที่สุด

วิัฒนาการของสังคมส่งเคราะห์เฉพาะรายดำเนินมาอยู่ระยะหนึ่งจนสามารถกล่าวได้ว่า

1. Jack Rathman, "Three Models of Community Organization, Practice" in Fred. M. Cos, et al, *Strategies of Community Organization*, Itasca : F.E. Peacock Publishers, Inc., 1970 p. 20-36.

เป็นวิธีการสังคมสงเคราะห์ที่มีระบบระเบียบเป็น
ทั้งศาสตร์และศิลป์ นักสังคมสงเคราะห์ก็ยัง
ตระหนักว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาจำนวนผู้รับบริ-
การซึ่งนับวันแต่จะมีมากขึ้นได้ การสังคมสง-
เคราะห์กลุ่มนี้จึงเกิดขึ้น และเป็นที่ยอมรับว่า
การแก้ไขปัญหาของสมาชิกกลุ่มโดยใช้พลวัตร
กลุ่มเป็นเครื่องมือนั้นสามารถทำให้สังคมสง-
เคราะห์บรรลุจุดหมายรวมเร็วขึ้น และเป็น
วิธีการที่ประหยัด เพราะสามารถให้บริการแก่
คนที่หลากหลาย ๆ คน อย่างไรก็ตามนักวิชาการ
และนักสังคมสงเคราะห์ก็ยังไม่พอใจใจว่า มี การจัด
ระเบียบชุมชน เกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่สำคัญที่ว่า
เป็นวิธีที่ประหยัดกว่า ได้ผลมากกว่า เพราะ
สามารถแก้ไขปัญหานักเรียนให้คนทั่วทั้งชุมชน
แม้จะมีวิธีการทั้งสามวิธีดังกล่าว นักวิชาการ
และนักสังคมสงเคราะห์ก็คิดต่อไปว่าการจะให้
บริการแก่บุคคลกลุ่มและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
น้องค์การสังคมสงเคราะห์มีส่วนผลัก
ดันไม่น้อย นักสังคมสงเคราะห์ผู้ให้บริการเป็น
ส่วนหนึ่งขององค์การ หากการบริหารในองค์-
การมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้การให้บริการ
ของนักสังคมสงเคราะห์ต่อคน กลุ่มและชุมชน
มีประสิทธิภาพด้วย จึงทำให้มีการบริหารงาน
สังคมสงเคราะห์ เป็นวิธีการซึ่งจำเป็นต่อนัก
สังคมสงเคราะห์ผู้ต้องเกี่ยวข้องและรับผิดชอบ
ต่อการบริหารองค์การ นอกจากนั้นนักวิชาการ
และนักสังคมสงเคราะห์ยังตระหนักรถึงคุณค่าของ

การวิจัย เพราะผลวิจัยไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ
ธรรมชาติของบัญชาหรือวิจัยประเมินผลการให้
บริการ ย่อมส่งผลสนับสนุนการปฏิบัติงานสังคม
สงเคราะห์ทุกขั้นตอน ในที่สุดการวิจัยสังคม
สงเคราะห์ จึงเป็นที่ยอมรับในฐานะบริการทาง
อ้อม (Indirect Service) เช่นเดียวกับการบริ-
หารงานสังคมสงเคราะห์ ในขณะที่การสังคม
สงเคราะห์เฉพาะราย การสังคมสงเคราะห์
กลุ่มนี้และการจัดระเบียบชุมชนถือว่าเป็นการ
ให้บริการโดยตรง (Direct Service)

เมื่อไม่นานมานี้เองนักวิชาการและนัก
สังคมสงเคราะห์ได้พบหวานลักษณะวิธีการปฏิบัติ
งานทั้ง ๔ ประเภทที่กล่าวมาแล้ว มีความเห็น
ว่าความแตกต่างของวิธีการต่าง ๆ นั้น มีได
อยู่ที่จุดหมายและหลักการ หากต่างกันในราย
ละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น บางครั้งการปฏิบัติงาน
ก็ต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ควบคู่กัน ผสมกัน เช่น
ในการให้บริการเป็นกลุ่ม นักสังคมสงเคราะห์
จำเป็นต้องดูแลรับผิดชอบสมาชิกกลุ่มเป็นราย ๆ
ไป นั่นย่อมหมายถึงนักสังคมสงเคราะห์ต้องใช้
ทั้งการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและการสังคม
สงเคราะห์กลุ่มนี้ในเวลาเดียวกัน เมื่อเป็นเช่น
นี้จึงมีการตั้งค่าถามว่า จำเป็นหรือไม่ที่จะต้อง
แยกประเภทวิธีการสังคมสงเคราะห์ให้มีมากmany
และสับสนทั้ง ๆ ที่ทุก ๆ วิธีการก็มีจุดหมาย
หลักการ และขั้นตอนในการดำเนินงานเหมือน
กัน ในที่สุดก็เปลี่ยนสังคมสงเคราะห์ออกเป็นเพียง

๓ ประเภทคือสังคมสงเคราะห์จุลภาค (Micro Social Work) สังคมสงเคราะห์มัชณิมภาค (Mezzo Social Work) และสังคมสงเคราะห์มหาภาค (Macro Social Work) โดยพิจารณาจากขอบเขตและจำนวนผู้รับบริการเป็นประเด็นสำคัญในการพิจารณา

บัญหาที่เกิดขึ้นตรงที่จะกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนได้อย่างไรว่าอะไรคือ จุลภาค อะไรคือ มหภาค และอะไรคือมัชณิมภาค ในที่สุดจึงเกิด วิธีการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาในปัจจุบันคือ วิธี การสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน ซึ่งถือว่า เป็นวิธีการแบบครอบจักรวาลที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกลักษณะแห่งบัญหา ทุกระดับของผู้รับบริการ (บุคคล กลุ่ม องค์กรและชุมชน) โดยถือว่ากระบวนการสังคมสงเคราะห์ก็คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมศาสตร์อย่างหนึ่ง แต่การเรียน การสอนก็แยกกันเป็น สังคมสงเคราะห์จุลภาค และสังคมสงเคราะห์มหาภาคอยู่

ลักษณะของการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากวิธีการสังคมสงเคราะห์แบบดั้งเดิมทั้ง ๒ ประเภทดังต่อไปนี้คือ:-

โครงการที่ ๑ วิธีการสังคมสงเคราะห์ผสมผสานเป็นวิธีการซึ่งมุ่งแก้ไขบัญหาเป็นหลัก

๒. การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรปริญญาโทสังคมสงเคราะห์ ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ได้แบ่งวิชาเกี่ยวกับกฎหมายการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ออกเป็น ๒ ระดับคือ สังคมสงเคราะห์จุลภาคและสังคมสงเคราะห์มหาภาค แต่ในระดับปริญญาตรี ยังแบ่งออกเป็น ๔ วิธีการเช่นเดิมอยู่

(Problem Oriented) คือให้ความสำคัญแก่ บัญหาที่ระบบผู้รับบริการมีอยู่ จุดหมายก็คือจะ หาวิธีการอย่างไรที่จะแก้ไขบ่องกันบัญหานั้นให้ ได้

โครงการที่ ๒ เมื่อจุดหมายของการสังคม สงเคราะห์ผสมผสานมุ่งที่การแก้ไขบัญหาให้ หมดไปและบ่องกันนี้ให้เกิดบัญหานั้น นักสังคม สงเคราะห์ประเท่านี้จะกำหนดลักษณะงาน (Task) และกิจกรรม (Activity) ให้ตรงกับ จุดหมายที่มีอยู่เพื่อแก้ไขบัญหาให้ได้

โครงการที่ ๓ นักสังคมสงเคราะห์ผสม ผสานจะไม่เข้มงวดอยู่เฉพาะกับวิธีการหรือกรา บวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่จะดำเนินการโดย ใช้หลัก ขั้นตอนกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่าง มีเหตุผล

โครงการที่ ๔ วิธีการสังคมสงเคราะห์ แบบผสมผสานในฐานะกระบวนการเปลี่ยนแปลง อย่างมีเหตุผลอาจวิเคราะห์ได้ว่า คือลักษณะร่วม ของวิธีการสังคมสงเคราะห์ดังเดิมทั้ง ๒ ประเภท นั้นเอง

โครงการที่ ๕ นักสังคมสงเคราะห์ผสม ผสานจะผสมผสานวิธีการสังคมสงเคราะห์ทั้ง ๒ ประเภทเข้าด้วยกัน โดยพิจารณาว่าจะใช้วิธีการ ใดในสถานการณ์ใด ใช้วิธีการใดมากน้อยกว่า

กันก็แล้วแต่ลักษณะบัญหาและจุดหมายของการบังคับแก้ไขบัญหานั้น ๆ จะเป็นตัวบังคับ

ประการที่ ๖ นักสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานจะไม่ยึดถือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นสรณะจะไม่ให้ความสนใจคนมากกว่าสังคมหรือให้ความสนใจสังคมมากกว่าคน แต่ว่าผสมผสานทฤษฎีทุกทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ และพุทธิกรรมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจบัญหางานคนในสังคมอย่างชัดเจน เพื่อผลของการกำหนดแนวทางแก้ไขบังคับนั้นบัญหายอย่างถูกต้อง

ประการที่ ๗ จุดหมายการแก้บัญหางานการสังคมสงเคราะห์กวางขวางในการแก้บัญหาระบบผู้รับบริการ หากพบว่าบัญหางานระบบผู้รับบริการนั้นมาจากระบบอื่นด้วย เช่น จากระบบแห่งบัญหาก็คือจากระบบสภาระแวดล้อมการกำหนดแนวทางแก้บัญหานี้จะต้องมุ่งที่ระบบสภาระแวดล้อมด้วยและหากแก้ไขเพียงระบบผู้รับบริการแต่อย่างเดียว บัญหางานระบบผู้รับบริการก็จะมีขึ้นอีกไม่มีสิ้นสุด

ตัวอย่างเช่น ผู้รับบริการติดยาเสพติด เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือและบำบัดรักษาหายขาดแล้ว แต่ในระบบสภาระแวดล้อมของเขายังมีเพื่อนฝูงเสพอยู่ เขา ก็จะกลับไปเสพอีกหรือเพื่อนบ้านของเขายังเป็นเจ้าของแหล่งค้ายาเสพติดอยู่ใกล้ ๆ นั้นเอง เป้าหมายการแก้บัญหานี้จะต้องกว้างขวาง คือดำเนินการกับผู้ค้ายาเสพติดและเพื่อนฝูงของเขาร่วม

ประการที่ ๘ นักสังคมสงเคราะห์ผสมผสานจะมองและแก้บัญหานั้น “แนวว้าง” และ “แนวลึก” เมื่อขอบเขตมากามายเช่นนี้ นักสังคมสงเคราะห์ผสมผสานจะต้องสร้างทีมนักวิชาชีพ (Professional Team) เพื่อจะร่วมกันทำงานแบบระบบสหสาขาวร์ (Interdisciplinary) เพื่อให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนนี้บรรลุสู่จุดหมายอย่างแท้จริง
ทฤษฎีพนฐานสนับสนุนการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน

ทฤษฎีในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ทฤษฎีสนับสนุนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ทฤษฎีเหล่านี้เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์และพุทธิกรรมศาสตร์ทั้ง ๒ ไป ซึ่งจะทำให้นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจพลวัตของคนและสังคมดีพอกันสามารถวิเคราะห์และประเมินบัญหาเพื่อดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับทฤษฎีประเภทนี้นักสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานจะต้องรู้และเข้าใจเช่นเดียวกับนักสังคมสงเคราะห์ประเภทอื่น ๆ ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Theory of Social Work Practice) ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินงานให้บรรลุจุดหมาย วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานมีทฤษฎีพนฐาน-สนับสนุนเป็นหลักอยู่สองทฤษฎี คือ ทฤษฎีแห่งระบบและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน

ผู้เขียนจะไม่เสนอแนวความคิดหลักของทฤษฎีทั้งสองนี้ แต่จะขอสรุปเพียงแนวความคิดของทฤษฎีทั้งสอง ซึ่งประยุกต์ใช้ในกระบวนการสังคมสงเคราะห์สมมตานี้ มีดังต่อไปนี้ : -

(๑) การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่อ้วว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน โดยอยู่บนฐานสมมติ (Assumption) ที่ว่า ทุกอย่างในโลกนี้เปลี่ยนแปลงได้รวมทั้งคน กลุ่มองค์กร และชุมชน หากมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบ

(๒) กระบวนการดำเนินงานอย่างมีระบบระเบียบในงานสังคมสงเคราะห์ย่อมจะต้องดำเนินตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ ๆ ดังนี้ : -

ขั้นตอนที่ ๑ พัฒนาความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง

๑ สร้างความสัมพันธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลง

๒ ดำเนินการเปลี่ยนแปลง

๓ สร้างความมั่นคงให้กับการเปลี่ยนแปลง

๔ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในเมื่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงสิ้นสุด

(๓) นักสังคมสงเคราะห์จะต้องเชื่อว่า ทุกระบบในกระบวนการสังคมสงเคราะห์นี้มีความสำคัญเท่ากัน และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จากแนวความคิดจากทฤษฎีแห่งระบบนี้ ทำให้นักสังคมสงเคราะห์จำแนกกระบวนการสังคมสงเคราะห์ ประกอบด้วย ๔ ระบบคือ ระบบผู้ให้บริการ ระบบผู้รับบริการ ระบบแห่งบัญชา และระบบดำเนินการ ซึ่งทุกระบบนี้อยู่ในและรับอิทธิพลจากรอบสภาวะแวดล้อม และในการดำเนินงานทุกขั้นตอน จะต้องพิจารณาในระบบต่าง ๆ เหล่านี้ ไปพร้อมกันตลอดเวลา มิใช่ให้ความสนใจแต่ระบบผู้รับบริการเท่านั้น

(๔) ในการวิเคราะห์และประเมินบัญชาในกระบวนการสังคมสงเคราะห์จะต้องดูขอบเขต (Boundary) ของแต่ละระบบว่าอยู่ณ ที่ใด และมีโครงสร้างอย่างไร บัญชามาจากระบบใดบ้าง และมีผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ อย่างไร หากวิเคราะห์ได้แล้วว่าเป็นอย่างไร ย่อมแก้ไขและป้องกันได้โดยกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

(๕) ในการวิเคราะห์และประเมินบัญชา นั้น จะต้องไม่ให้ความสนใจในระบบใดระบบหนึ่งมากกว่า ต Rubin ได้ทิ้งสังคมสงเคราะห์เห็นเอียงไปในระบบใดระบบหนึ่ง ไม่ว่าจะดึงใจหรือไม่ดึงใจตาม ตราบันนกระบวนการต่าง ๆ จะ

๓. Ronald Lippitt, et al, The Dynamics of Planned Change, New York : Harcourt, Brace & World, Inc.,

ผิดพลาดทันที เพราะเมื่อการวิเคราะห์และประเมินนี้ยุ่ห์ผิดพลาด การกำหนดวิธีดำเนินก็ผิดพลาดตามไปด้วย

(๖) บัญชีของระบบผู้รับบริการ มีขึ้น เพราะความขัดข้องในองค์ประกอบของระบบนั้น จึงทำให้เกิดความไม่มีระเบียบ (Black Block) หรือเเล้วร้ายจนถึงขนาดจะสูงสภาวะเสื่อมสลาย (Entropy) แม้ว่าโดยธรรมชาติของระบบทุกระบบในโลกนี้จะพยายามรักษาภาวะดุลยภาพ Equilibrium) ก็ตามที่ นักสังคมสงเคราะห์ จะต้องพยายามค้นหาสาเหตุแห่งความไม่มีระเบียบ หรือความเสื่อมสลายของระบบนั้นให้ได้ เพื่อช่วยให้ระบบต่างๆ สามารถอยู่ในภาวะดุลยภาพนั้นให้ได้พร้อมกับป้องกันมิให้สภาพของระบบไปสู่ความผิดปกติถึงกล่าวด้วย

เงื่อนไขของการสังคมสงเคราะห์สมผasan

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่าการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผasan เป็นเสมือนวิธีการสังคมสงเคราะห์ครอบจักรวาลซึ่งจะประยุกต์ใช้ได้ในทุกบัญชี ทุกสภาพการณ์และทุกประเภทของระบบผู้รับบริการ แต่ความเป็นจริงแล้วผู้เขียนมีความเห็นว่าในลักษณะของสังคมไทย การสังคมสงเคราะห์แบบผสมผasan จะประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับชุมชนมากกว่าในระดับบุคคลและกลุ่ม

เงื่อนไขของวิธีการสังคมสงเคราะห์สมผasan คือการแยกแจงและวิเคราะห์ระบบแห่งบัญชีอย่างละเอียดรอบคอบ การดำเนินการตามวิธีสังคมสงเคราะห์สมผasan จะบรรลุผลสำเร็จอยู่ที่เงื่อนไขในการกำหนดขอบเขตของระบบต่างๆ หากกำหนดและวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องแล้วก็สามารถทำให้ขึ้นตอนต่อไปดำเนินไปอย่างเที่ยงตรง ถูกต้องยังขึ้น เงื่อนไขี้สำคัญมากและดำเนินไปได้ยาก โดยเฉพาะในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ในกรณีแก้ไขบัญชีหาระดับบุคคล การจะวิเคราะห์ระบบต่างๆ ในบุคคลและส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาในแนวลึก แน่นอนที่สุดจะต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ทางพุทธิกรรมศาสตร์อย่างลึกซึ้ง หากจะเปรียบเทียบกับการดำเนินงานในแนวกว้างกับระบบชุมชนและองค์การ นักสังคมสงเคราะห์จะพบว่าสามารถที่จะกำหนดขอบเขต โครงสร้างและวิเคราะห์บัญชีต่างๆ ได้ง่ายกว่า

นอกจากนี้ในขั้นตอนการดำเนินการ นักสังคมสงเคราะห์จะเห็นว่าวิธีการสังคมสงเคราะห์สมผasan ซึ่งต้องอาศัยทีมนักวิชาชีพที่จะร่วมทำงานในระบบสหศาสตร์ก็เป็นไปได้ยากเช่นเดียวกับการทำงานเป็นทีม นักวิชาชีพนี้เพียงจะเป็นที่ยอมรับกันเมื่อไม่นานมานี้เองและสาเหตุหนึ่งก็คือการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน เช่นมีความเห็นว่า แพทย์จะต้องเหนือกว่าพยาบาล

อาจารย์มหาวิทยาลัยมีสถานภาพสูงกว่าครูประชาราษฎร์สักเช่นนี้ทำให้การทำงานเป็นทีมนักวิชาชีพดำเนินไปได้ยาก เพราะความสำเร็จของกระบวนการสังคมสงเคราะห์ในระดับบุคคลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระดับวิชาชีพ (Professional Relationship) ที่เหมาะสมระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับผู้รับบริการระหว่างผู้รับบริการกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และอีกประการหนึ่งในลักษณะวัฒนธรรมของไทย คนไทยมีบุคลิกภาพแบบไม่เปิดเผย การจะให้บุคคลที่ละหลایๆ คนมาข้องเกี่ยวกับบัญชาและชีวิตส่วนตัวของเขานั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายนัก เมื่อผู้รับบริการไม่เต็มใจที่จะรับบริการเช่นนั้น กระบวนการให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้องย่อมไม่มีวันบรรลุผลสำเร็จ จากเงื่อนไขนี้พอเพียงที่จะสรุปว่าการสังคมสงเคราะห์สมมพسانจะประยุกต์ใช้ได้ในประเทศไทยเฉพาะในระดับชุมชนและองค์การเท่านั้น

การใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์สมมพسانในชุมชนประเทศไทย : พิจารณาจากโครงสร้างแห่งอำนาจ

ลักษณะของบัญชาในชุมชนไทยนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนซึ่งมีบัญชาสับซ้อนแม้ว่าในชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะมีลักษณะบัญชาพิเศษสำคัญ เช่น บัญชาญาเสพดิติ บัญชาของยุวอาชญากร แต่ทุกชุมชนก็จะมีบัญชาหลักบัญชา

หนึ่งอันเป็นสัญญาลักษณ์ของชุมชนไทย และเป็นบัญชาซึ่งแก้ไขได้ยาก บัญชาเหล่านี้ได้แก่บัญชาความยากจน บัญชาความไม่รู้ บัญชาสุขภาพอนามัย ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันภาระหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์แทนที่จะมาแก้บัญชาในลักษณะซึ่งจะต้องใช้ทักษะพิเศษและแก้บัญชาใน “แนวลึก” และให้บริการอย่างจริงจัง (Intensive Treatment) กลับต้องมาแก้ในบัญชาพื้นฐานของชุมชนควบคู่กันไปด้วย ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุหนึ่งมาจากการที่ประเทศไทยไม่มี พ.ร.บ. ประกันสังคม นักสังคมสงเคราะห์จึงต้องมารับผิดชอบเรื่องบัญชาพื้นฐานอีกทางหนึ่งด้วย

ลักษณะเด่นอีกหนึ่งของสังคมไทยคือเรื่องโครงสร้างแห่งอำนาจในชุมชน ก่อนที่จะเข้าไปแก้ไขบัญชา นักสังคมสงเคราะห์ชุมชนจะต้องศึกษาชุมชนทุกแห่งทุกมุม เพื่อที่จะรู้จักและเข้าใจชุมชนมากที่สุด หากพอที่จะกำหนดกลวิธีในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง สิ่งสำคัญที่สุดที่นักสังคมสงเคราะห์ชุมชนจะให้ความสนใจคือ โครงสร้างแห่งอำนาจของชุมชนนั้น เพราะโครงสร้างแห่งอำนาจนี้ จะช่วยกำหนดกลวิธีในการดำเนินงาน เราอาจจะกล่าวได้ว่า หากจะแบ่งประเภทของชุมชนตามโครงสร้างแห่งอำนาจจะแบ่งออกได้เป็นชุมชนแบบเจ้าชูนำมูลนาย (Elitistic Society) และชุมชนแบบพหุนิยม (Pluralistic Society) ความแตกต่างที่ชัดเจน

คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อชุมชน ในชุมชนประเภทแรกจะมีคนเพียงไม่กี่คนที่จะมีส่วนในการแก้ไขบัญหาและตัดสินใจเพื่อชุมชน ในขณะที่ชุมชนแบบพหุนิยมนั้นทุกคนทุกกลุ่ม และทุกองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในชุมชนโดยกระบวนการป্রัชาริปไทย เพราะทุกคนทุกกลุ่มทุกองค์กรมีโอกาสเข้ามารักษาผลประโยชน์ในชุมชน ในขณะที่ชุมชนแบบเจ้าชุมนูญลายเป็นไปในทางตรงกันข้าม

จากลักษณะทั้งสองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะทำให้เราสรุปได้ว่าชุมชนไทยเป็นชุมชนที่เรามีอาจจะคาดหวังอะไรได้มากเลย เพราะมีลักษณะเป็นชุมชนแบบเจ้าชุมนูญลายมากกว่าพหุนิยม นอกเหนือจากลักษณะที่เป็นบัญหาพื้นฐานที่ยากจะแก้ไขแล้ว ยังมีโครงสร้างแห่งอำนาจในชุมชนซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้บัญหาเหล่านั้นลดน้อยลงไป โดยที่คนในชุมชนทุกคนมีน้ำใจตนาใจจะแก้ไขบัญหาร่วมกันด้วยพลังของชุมชน กับบแก้ไขบัญหาอะไรไม่ได้ด้วยประชาชนในชุมชนเอง ตรงกันข้ามกลับมีลักษณะบัญหาเพิ่มขึ้น คือความเหลื่อมล้ำต่าสูงกันระหว่างชนชั้น ซึ่งว่างระหว่างคนรวยคนจนและการกระจายรายได้ที่ไม่ยุติธรรมเท่าที่ควร ทำให้บัญหาของชุมชนในประเทศไทยข้ามขั้นเป็นทวีคูณ

จากเงื่อนไขของวิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นวิธีการครอบจักรวาล ซึ่งแก้ไขบัญชาชุมชนได้ทั้งแนว

กว้างและแนวลึก เมื่อจะน้ำประภูมิที่ใช้ในสังคมไทยแล้วจะประสบผลสำเร็จได้เพียงการแก้ไขบัญหาในแนวกว้างเท่านั้น เพราะเมื่อพิจารณาลักษณะของบัญหาในชุมชนและบวกกับโครงสร้างแห่งอำนาจในชุมชนแล้ว ทำให้ผู้เขียนมีความเชื่อว่าวิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน ซึ่งเป็นวิธีการสังเคราะห์แบบครอบจักรวาลนั้นเหมาะสมกับชุมชนไทยซึ่งมีบัญหาแบบครอบจักรวาลยิ่งนัก เพราะการแก้ไขบัญชาชุมชนในลักษณะชุมชนไทยนั้นต้องพัฒนาใน “แนวกว้าง” แม้จะตระหนักถึงความสำคัญของ “แนวลึก” ก็ไม่มีโอกาสกระทำได้ยังนัก

๔๙
กรณศึกษา : การใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานในโครงการวิจัย ปฏิบัติการใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์ในงานวางแผนครอบครัว

ผู้เขียนได้มีโอกาสร่วมในโครงการวิจัย ปฏิบัติการ เรื่อง Integration of Family Planning and Population Education in Community-Based Development Program Through Social Work ของ International Federation of Social Workers และ International Association of Schools of Social Work ในฐานะ Action Director ฝ่ายประเทศไทย โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะค้นพบว่า หากนักสังคมสงเคราะห์จะปฏิบัติงานในบริการเรื่อง

วางแผนครอบครัวและประชากรศึกษา นี้จะทำได้อย่างไร ส่วนวัตถุประสงค์ของลงไปสำหรับประเทศไทยคือเพิ่มจำนวนผู้วางแผนครอบครัวสนับสนุนให้คนในชุมชนจัดระบบการบริการด้านสวัสดิการให้แก่ชุมชน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น และสร้างบูรณาการขึ้นมาระหว่างคน ๓ กลุ่มในชุมชนคือคนในสลัม พ่อ-ค้า และคนชั้นกลาง โดยโครงการชุมชนนี้ดำเนินในท้องที่ส่วนหนึ่งของซอยภูมิจิตร พระโขนง และในฐานะหัวหน้าฝ่ายผู้ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ผู้เขียนได้ตั้งเป้าหมายว่าจะใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานในการให้บริการแก่คนในชุมชนนี้ซึ่งมีข้อจำกัดอย่างมาก

การพัฒนาความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง: สร้างพลังในชุมชนเพื่อการพัฒนา

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาหลังจากที่ได้วางแผนเฉพาะเพื่อจะดำเนินการให้บริการให้บรรลุจุดหมายของโครงการแล้ว คณะกรรมการสังคมสงเคราะห์ได้ซึ่งแจงแนะนำให้คนในชุมชนทราบโดยการพบปะผู้นำในชุมชน โดยการจดหมายติดต่อโดยตรง โดยการเขียนโนําเตือน และโดยการใช้ภาษาพยนตร์และการพูดกับประชาชนที่มาชุมภาพยนตร์ ฯลฯ พร้อมกันก็จะตั้นให้คนในชุมชนตระหนักในบัญญาที่มีอยู่ กลุ่มที่คณะกรรมการพัฒนาจัดเป็นหลักคือ กลุ่มกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งในหลายกลุ่ม

ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงานในชุมชนนี้ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านนี้เลือกโดยการแบ่งห้องที่ออกเป็น ๑๐ เขตทางภูมิศาสตร์ และกระตุ้นให้ประชาชนทุกเขตเลือกผู้แทนขึ้นมาเขตละ ๒ คน เพื่อเป็นตัวแทนในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาได้แจ้งให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจนว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้แทนซึ่งจะเป็นองค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านนั้นมีหน้าที่อะไรบ้าง กรรมการพัฒนาหมู่บ้านนี้มีหน้าที่ทำงานร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ซึ่งหน้าที่ที่เด่นและทำได้ดีที่สุดคือ เป็นตัวแทนระหว่างคณะกรรมการและประชาชนในชุมชน การกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความต้องการที่จะรับรู้และร่วมดำเนินงาน หรือมีความห่วงใยในชุมชน มีพลังในชุมชน ฯลฯ คณะกรรมการพัฒนาได้ปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการดังกล่าว นี้ตลอดเวลา

ความสัมพันธ์ระดับวิชาชีพ : กุญแจสำคัญ ของความสำเร็จในโครงการ

ผู้ปฏิบัติงานตระหนักดีว่าในการปฏิบัติงานในชุมชนนี้ หากปราศจากความร่วมมือจากทุกคนทุกกลุ่มและทุกองค์กรในชุมชนพอสมควรแล้ว กระบวนการเปลี่ยนแปลงย่อมไม่มีวันบรรลุจุดหมาย ความสัมพันธ์ระดับวิชาชีพ (Professional Relationship) นี้ต่างกับความ

สัมพันธ์ส่วนตัว (Personal Relationship) ในแต่ที่ความสัมพันธ์ระดับวิชาชีพนั้นมีขึ้นและสัมผัสเพราะงาน (Task) ที่จะทำร่วมกันในชุมชนโดยผู้ปฏิบัติงานพบว่าประชาชนจะยึดในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ประชาชนจะมองที่นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นอย่างไร พอที่จะฝ่าความหวังไว้ได้หรือไม่ มีความรู้ความสามารถหรือไม่ความสัมพันธ์จะเหมือนกับน้ำมันหล่อลื่นในเครื่องจักร เครื่องยนต์ ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่ “พอตี” ไม่มีน้อยเกินไปหรือมีมากเกินไปจนเป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัววิธีการสร้างความสัมพันธ์คงผู้ปฏิบัติงานก็ทำได้โดยการเจราพูดคุยกับประชาชน การให้บริการแต่ละคนในรายที่ต้องการความช่วยเหลือพร้อมไปกับการพัฒนาความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงชุมชน

การดำเนินการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการสังคมสงเคราะห์สมมติ

การดำเนินงานในชุมชนนี้ได้กำหนดวิธีการ (Strategy) มาตั้งแต่ต้นว่าจะไม่มุ่งที่คนหรือที่กลุ่มหรือที่ชุมชนเป็นสำคัญแต่อย่างเดียวแต่มุ่งที่บัญหาและความต้องการของประชาชนทั่วชุมชนเป็นหลักและกำหนดลักษณะงาน (Task) ตามบัญหาและความต้องการนั้นออกเหลือจากการใช้วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ทางสังคมสงเคราะห์แล้ว คงผู้ปฏิบัติงานยังใช้

เทคนิคอื่นๆ ซึ่งมิใช่เทคนิคทางสังคมสงเคราะห์ เช่นเทคนิคการสื่อสารกับมวลชน (Mass Contact) เป็นวิธีการในการติดต่อและสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนในตอนเริ่มต้นโครงการซึ่งอาศัยอาสาสมัครซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนเป็นกำลังสำคัญ สิ่งนี้มิใช่เทคนิคทางสังคมสงเคราะห์ แต่วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานนี้จะต้องผสมผสานวิธีการทุกอย่างมาใช้เพื่อให้กระบวนการแก้ไขปัญหาประสบผลสำเร็จให้ได้

นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัครในโครงการได้กำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขและบังคับปัญหาในชุมชน คนในชุมชนซึ่งตัดใจน่ว่าบัญหาเร่งด่วนของคนในชุมชนคือบัญหาความยากจนและบัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชน เป็นบัญหาซึ่งคนในชุมชนพร้อมและประสงค์ที่จะดำเนินการก่อนอื่น โครงการซึ่งนักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัคร (ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโททางสังคมสงเคราะห์) กำหนดได้แก่ โครงการทำสะพานหัวหมู่บ้านโครงการฝึกอาชีพ ในโครงการฝึกอาชีพนี้มีการดำเนินงานแปลงออกไป โดยการจัดกลุ่มสตรีขึ้นเป็น ๒ กลุ่มคือกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าและกลุ่มทำดอกไม้ โดยที่มีครูผู้สอนวิธีการทำดอกไม้และเย็บเสื้อผ้าดังกล่าว ส่วนบัญหาเร่งด่วนคือการทำสะพาน นักสังคมสงเคราะห์ได้เป็นตัวจัดการในการกระตุนให้คนในชุมชน

รวมตัวกันออกเงินออกแรงช่วยกันในการสร้างสะพานของหมู่บ้านในทศนาของคนในชุมชนมองเห็นว่าจุดหมายสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม แต่ในทศนาของนักสังคมสงเคราะห์มี Ying กว่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเพียงเครื่องมือ (Tools) ที่จะนำไปสู่จุดหมายสูงสุดคือ ความสามารถและพลังของชุมชนที่มีมากพอที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต ไม่ว่าปัญหาอื่น ๆ จะเป็นอย่างไรชุมชนจะต้องแก้ไขได้แก้โดยกระบวนการที่เป็นระบบระเบียบซึ่งเรียนรู้ในระหว่างที่นักสังคมสงเคราะห์ร่วมดำเนินการอยู่ โดยลักษณะนี้นักสังคมสงเคราะห์ใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์ผสมผสาน คือขณะที่ให้บริการชุมชนทั้งชุมชน แต่ขณะเดียวกันก็ให้บริการในกลุ่มและปัญหาของคนในกลุ่มโดยกระบวนการสังคมสงเคราะห์ซึ่งใช้พลังของกลุ่มเป็นเครื่องมือและในขณะเดียวกันสามารถที่จะเป็นอย่างไร จะดำเนินการโดยใช้เทคนิคประเภทใดของสังคมสงเคราะห์ที่ต้นนี้เอง

เป็นองค์การอธิบดีมากกว่าปีกีตามที่ ก็ถือว่าเป็นองค์การพระเจ้าตั้นมาอย่างมีนโยบายและจุดหมายในการดำเนินงานผู้เชี่ยวชาญในฐานะหัวหน้าองค์การก็ต้องใช้เทคนิคของการบริหารแก้ไขและพัฒนาองค์การให้สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ในขณะเดียวกันการวิจัยก็มีส่วนสำคัญ ในโครงการที่มีการวิจัยก่อนลงมือดำเนินงาน เพื่อหาข้อมูลหรือคิดค้นก่อนที่จะดำเนินงาน ข้อมูลที่ได้นั้นจะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานทุกขั้นตอน จะเห็นว่าคณะผู้ปฏิบัติงานใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานทุกขั้นตอนเพียงแต่ในขั้นตอนใด ส่วนใดจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร จะดำเนินการโดยใช้เทคนิคประเภทใดของสังคมสงเคราะห์ที่ต้นนี้เอง

การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง : แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้เสมอ

ในโครงการนี้มีระยะเวลาการดำเนินการเพียง ๑๒ เดือน ในกระบวนการยุติโครงการก่อนที่จะยุติคณะผู้ปฏิบัติงานได้ชี้แจงให้ประชาชนทราบทั้งโดยผู้จากและโดยลายลักษณ์อักษร และก่อนที่จะยุติโครงการหรือปีด Case นั้นจะต้องแน่ใจว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงสามารถดำเนินต่อไปได้โดยปราศจากนักสังคมสงเคราะห์นั้นคือการสร้างความมั่นคงให้แก่กระบวนการเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะจากชุมชนไป อันเป็นขั้น

ตอนสุดท้ายของการบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมี
แผน

ในกระบวนการดำเนินงาน นักสังคม
สงเคราะห์จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าลักษณะงาน
และกิจกรรมที่กำหนดไว้และดำเนินในชุมชนนั้น
จุดหมายการดำเนินการมิได้อยู่ที่สิ่งที่จะเกิดขึ้น
(Change Outcome) เท่านั้น แต่จุดหมายสูงสุด
คือการพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีความรู้
ความสามารถในการแก้ปัญหา ปัญหาอะไรก็ได้
ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
ในระหว่างการปฏิบัติงานจึงมีการกระตุ้นให้คน,
กลุ่มในชุมชนสำนึกรูห์ของตน ในฐานะ
สมาชิกของชุมชนในฐานะผู้แทนของชุมชนฯลฯ
ว่าจะต้องรับผิดชอบชุมชนอย่างไรบ้าง

ในช่วงก่อนการยุติโครงการ คณะกรรมการ
ปฏิบัติงานได้ฝึกอบรมสัมนาผู้นำชุมชน โดยส่ง
ออกไปรับการสัมนา กับสมาคมวางแผนครอบครัว
แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ใน
เรื่องบทบาทของผู้นำชุมชน และมีการจัดทัศน
ศึกษาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำชุม
ชนในชุมชนอื่น ๆ ด้วย และฝึกอบรมผู้แทน
ด้านการวางแผนครอบครัวเพื่อจะเป็นผู้รับช่วง
ในการให้บริการด้านวางแผนครอบครัวต่อไปอีก

ในบทความนี้ไม่อาจใช้แจ้งรายละเอียด
ของโครงการได้ แต่ผู้เขียนขอเสนอว่าการใช้วิธี
การสังคมสงเคราะห์ผสมผสานกับชุมชนตั้งกล่าว
เป็นวิธีที่ดีที่สุดและสามารถทำได้อย่างรวดเร็วให้

บรรลุจุดหมายของโครงการในระยะเวลาชั้งกำ-
หนดไว้สั้นมาก ตลอดจนสั้นเปลืองน้อยที่สุด แต่
คณะกรรมการจะต้องดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะ
เป้าหมายของการดำเนินงานแบบสังคมสงเคราะห์
ผลงานนั้นกว้างขวาง จะต้องมีการวางแผน
อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน จึงจะทำให้การดำเนินงาน
บรรลุช่องจุดหมายได้

นักสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสานจะถูก คุกคามใดโดยวิชาชีพอื่นหรือไม่

การดำเนินงานสังคมสงเคราะห์แบบผสม
ผสานนั้น แม้ว่าจะดูเหมือนว่าจะเป็นวิธีการ
สังคมสงเคราะห์ที่ดีกว่าวิธีการดังเดิมทั้งหมด แต่
จากการวิเคราะห์ลักษณะของวิธีการนี้ ประกอบ
กับเงื่อนไขที่สำคัญซึ่งกล่าวไว้แล้วข้างต้นจะเห็น
ว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานสังคมสง-
เคราะห์แบบนี้จะต้องอาศัยบุจฉัตติ ฯ เช่น
ความรู้ความสามารถของนักสังคมสงเคราะห์ใน
กระบวนการเปลี่ยนแปลง ความรอบรู้ของนัก
สังคมสงเคราะห์ ทักษะในการปฏิบัติงานกับคน
ทุกระดับ ความสามารถในการแสวงหาทรัพยากร
ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่омาช่วยให้การ-
บวนเปลี่ยนแปลงบรรลุผล ความสามารถในการ
จัดและลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในการ
ปฏิบัติงานร่วมกัน ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นัก
สังคมสงเคราะห์วิชาชีพได้รับการฝึกอบรมมาเพื่อ
ดำเนินงานดังกล่าว คงจะกล่าวได้ว่าเอกลักษณ์

ของนักสังคมสงเคราะห์คือ บุคคลที่สามารถทำ
งานกับคนที่มีปัญหา กลุ่มที่มีปัญหา และชุมชน
ที่มีปัญหา ซึ่งเอกลักษณ์นี้ต่างกับนักวิชาชีพ
สาขาอื่น ๆ

แม้ว่า นักสังคมสงเคราะห์ที่ใช้วิธีการ
สังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน จะต้องอาศัยราก
ฐานความรู้ทางสังคมศาสตร์มาก จะต้องประ-
ยุกติวิธีการของนักวิชาชีพสาขาอื่น เช่น คณะผู้
ปฏิบัติงานในโครงการช้อยภูมิจิตรต้องผสมผสาน
เทคนิคการติดต่อกับชุมชนซึ่งเป็นของนักสื่อ-
มวลชนก็ตาม หรือต้องอาศัยกลวิธีทางการเมือง
แต่เอกลักษณ์ดังกล่าวจะเป็นของนักสังคมสง-
เคราะห์วิชาชีพ ความกังวลของนักสังคมสง-
เคราะห์บางกลุ่มในประเทศไทยที่ว่า หากใช้วิธี
การสังคมสงเคราะห์ผสมผสานแล้ว นักสังคม
สงเคราะห์วิชาชีพจะถูกกลืนโดยนักสังคมศาสตร์
สาขาอื่นย่อมไม่มีวันเป็นไปได้

บทสรุป

ผู้เขียนพยายามจะวิเคราะห์ลักษณะธรรม-
ชาติของวิธีการสังคมสงเคราะห์ผสมผสาน ซึ่ง
จะหมายความกับการปฏิบัติงานในลักษณะเช่น
ชุมชนในประเทศไทย โดยยกตัวอย่างกรณี
ศึกษาซึ่งดำเนินงานที่ช้อยภูมิจิตร พระโขนง

ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จะ
ต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงอยู่เสมอให้ทันกับ
ปัญหาและความต้องการของคนและสังคมซึ่ง
เปลี่ยนไปอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงในแนว
ความคิดของคนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสังคมสง-
เคราะห์ซึ่งมีอยู่เสมอมาันนั้นมิใช่ของแปลกประ-
หลาดแต่ต้องย่างใจข้อเสนอแนะเมื่อเงื่อนไขแต่ในภาวะ
การณ์นั้นๆ แต่ในอีกสิบปีข้างหน้า
อาจจะมีแนวความคิดอื่น ๆ ซึ่งทั้งนักการศึกษา
สังคมสงเคราะห์และผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์
จะต้องใส่ใจและติดตามอยู่เสมอ